

ОСОБЕНОСТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО ПРИ КРИЗИ ВСЛЕДСТВИЕ НА ТЕРОРИСТИЧНА ДЕЙНОСТ

Асен Захариев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: В доклада се разглеждат потенциални рискове и заплахи за регионалната и националната сигурност, свързани с тероризма в контекста на асиметричните и хибридни заплахи. На основата на нормативната уредба са представени мерките за управлението на кризи вследствие на терористична дейност.

Ключови думи: заплаха, тероризъм, мерки, правно-нормативна уредба.

Въведение

Настъпилите коренни изменения в средата на сигурност в глобален и регионален мащаб пораждаат обективна необходимост от преосмисляне на някои досегашни теоретични постановки, свързани със същността, съдържанието и характера на крайно кризисното състояние на обществото като цяло. Анализът на някои съвременни публикации показва, че причините за това са различни, но преди всичко те се коренят в недостатъчното изследване или изопачаването на генезиса на кризите и конфликтите в тяхната широка гама от разновидности в определени региони, в неадекватност към новото време.

Основните критерии за дадена класификация на конфликтите най-често са: характер на противоречията; интереси; използвани средства; мащаби; решителност на целите; състав на участващите страни; интензивност и др.

Интерес представляват и възможни авангардни сценарии на Бжежински [1] и особено три от тях:

- ожесточени атаки на иначе слаби държави, сдобили се с ОМУ;
- смъртоносни терористични атаки от страна на нелегални (неформални) организации и групировки с използване на ОМУ;
- парализиращи кибератаки срещу операционната инфраструктура на развитите общества.

Друга модерна теза в днешната епоха е, че междудържавните войни отстъпват място на проникващите през всякакви граници конфликти.

Методология на изследването

Основният инструментариум при провеждането на изследването се състои от анализ на научни публикации и правно-нормативни документи, както и синтез на знания и опит.

Резултати

Съвременната глобална среда за сигурност и новите технологични реалности изведоха на преден план нов тип заплахи, дефинирани като **асиметрични**.

Най-важните идеи, които определят особеностите и основните характеристики на съвременните кризи и конфликти, са: асиметричните заплахи; хибридните войни; информационните технологии, които коренно промениха природата на конфликта и информационно-комуникационната среда. Взети заедно, тези идеи преобръщат основните предпоставки за планирането и воденето на операции в отговор на кризи.

Асиметричната заплаха е вид заплаха, съдържаща неконвенционални, нетрадиционни, непознати и неочаквани за противника тактики, действия или средства, срещу които не може да се противодейства успешно. При този вид заплахи липсва обща база за сравнение между използваните способности, за да може да се постигне необходимото превъзходство. Чрез използването на неочаквани, непредвидими заплахи, асиметрични или не, се постигат набелязани цели, като страх, паника и пр. Успехът на послабия се състои в това да принуди по-силния да издигне на стратегическо равнище онова, което „нормално“ не би трябвало да бъде там [2].

За понятието „асиметрични заплахи“ има доста определения, като едно от тях е: „**асиметричната заплаха** представлява мислене, организация и действие, различни от тези на противника, с цел да се увеличат съответните предимства, да се използват слабостите на противника, да се запази инициативата или да се спечели по-голяма свобода на действие“ [3].

Заслужава внимание и определението, дадено от доц. П. Христов: „асиметричните заплахи и опасности обикновено се представят като асиметрия между усилията, които са нужни за осъществяване на разрушително въздействие, последиците от оказаното деструктивно въздействие и усилията, които са необходими то да бъде предотвратено, а ако се случи, последиците

от него да бъдат неутрализирани. Тези усилия, за да бъдат сравнявани, следва да бъдат измервани с една и съща мерна единица“ [4].

Основното в определенията за асиметричните заплахи е наличието на термина „асиметрия“, като тя е състояние на отсъствие или нарушеност на симетрията, несъразмерност на частите [5]. Понятието „асиметрия“ служи за представяне на различните видове нестандартни заплахи и потенциални възможности за водене на военни или други действия.

Асиметричните предизвикателства към глобалната сигурност, и в частност международният тероризъм, станаха най-непосредствените заплахи за много страни и организации в света. Същите характеристики се отнасят и до хибридните войни. Военната доктрина на армията на САЩ (TRADOC G-2) определя хибридната война като използване на две или повече от следните средства: военна сила, държавни паравоенни сили (като силите за вътрешна сигурност, полицията или бреговата охрана), революционни организации (движения, които основно разчитат на подривна дейност и насилие, за да променят статуквото), партизански отряди и престъпни организации (наркокартели, хакери и др.).

С други думи, най-често под „хибридна война“ се разбира използването на неконвенционални средства за постигане на военната цел – унищожаване, дестабилизиране или превземане на противника [6]. Разбира се, предложените определения предполагат широка дискусия, но общото е, че тероризмът е застъпен като форма на война.

Обобщавайки, смятаме, че за ефективното противодействие на терористичните групи е необходимо да се изгради система от мерки за предотвратяване и ограничаване на дейността им. За разработването на система от мерки за борба с тероризма важно значение има отчитането на факторите, способстващи за неговото разпространение на територията на държавата. Според източниците и характера на действие тези фактори може да се разделят на външни и вътрешни, както и на обективни и субективни.

Към външните фактори, влияещи на разпространението на тероризма, можем да отнесем:

- ръст на терористичните прояви в близост до държавните граници;
- социално-политическа и икономическа нестабилност в определени държави;

- въоръжени конфликти в някои държави, както и териториални претенции между държави;
- стратегически виждания на някои специални служби и международни терористични организации.

Към вътрешните фактори, влияещи на ръста на тероризма, се отнасят:

- наличие на нелегално оръжие и на възможности за лесното му придобиване;
- наличие на значителен брой лица, преминали школата на войната (участвали във военни конфликти);
- отслабване или отсъствие на административно-контролни и правови режими;
- обострено чувство за социална неустроеност и незащитеност;
- падане на авторитета на властта и закона, предизвикващо отчаяност, нарастване на социалната агресивност и загубване на вярата;
- слаба и неефективна работа на правоохранителните и социалните държавни и обществени органи по защита на правата на гражданите;
- ниско ниво на правната, политическата и нравствената култура в обществото;
- неконтролируема пропаганда на жестокост и насилие в средствата за масова информация.

При противодействието на тероризма, независимо какви средства ще се използват, следва да се има предвид, че съвременните терористични организации носят белезите на воюващи мрежи [7].

Наличната военна техника и въоръжение са се създавали и развивали при аксиоматично допускане на борба със сроден по способности и форми на воюване противник [8].

В Република България противодействието на тероризма е организирано в рамките на международните усилия за борба с това деструктивно явление и членството в ЕС и НАТО. За постигане на съвместимост с общностното право са разработени антитерористични планове, които съгласуват действията на компетентните органи.

С РМС № 572 от 2.09.2008 г. е приет Национален план за управление при кризи вследствие на терористична дейност. Целта на Плана е създаване на предварителна организация за управление

на националните ресурси за предотвратяване и овладяване на кризи, настъпили вследствие на терористична дейност.

С РМС № 745 от 26.11.2008 г. е приет Национален план за противодействие на тероризма. Неговата цел е създаване на предварителна организация за изпълнение на мероприятия за предотвратяване, овладяване и преодоляване на последствия от терористични актове. В изпълнение на този план министерствата и ведомствата планират своята дейност преди, по време и след осъществена терористична дейност. С РМС № 1 от 5 януари 2016 г. е приет нов Национален план за противодействие на тероризма, съобразен с новата среда на сигурност в света и в Европа.

През декември 2016 г. Народното събрание прие Закон за противодействие на тероризма, обн. ДВ, бр. 103 от 27.12.2016 г., уреждайки противодействието на тероризма. Законът определя това противодействие като всеобхватна, общонационална дейност с единно ръководство, планиране, финансово и ресурсно осигуряване и децентрализирано изпълнение при постоянна и ефективна координация между държавни и местни органи и структури.

С цел предотвратяване и разкриване на действия на лица, групи и организации, насочени към финансиране на тероризма, през 2003 г. е приет Закон за мерките срещу финансирането на тероризма, обн. ДВ, бр. 16 от 18.02.2003 г. В него са определени мерките срещу финансирането на тероризма, както и редът и контролът за тяхното прилагане.

За ефективна превенция и осъществяване на общопрофилактична дейност е приета с Решение № 1039 на Министерския съвет от 30.12.2015 г. Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма. В нея е представен комплексът от мерки за противодействие и организацията на държавните органи, институции, организации и гражданите за изграждане и използване на способности за разкриване, възпиране, предотвратяване и активно противодействие на рисковете, заплахите и последиците, породени от насилствената радикализация и тероризма. С Решение № 566/03.10.2019 г. на Министерския съвет е приет и Планът за изпълнение на Стратегията за противодействие на радикализацията и тероризма.

Една от възможните цели на тероризма с вероятност да причини големи щети е критичната инфраструктура. Във връзка с това с ПМС № 256/17.10.2012 г. е приета Наредба за реда, начина

и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им, и оценка на риска за тях.

Изводи/Дискусия

На основата на гореизложеното може да се направят някои основни изводи:

Противодействието на асиметричните и хибридни заплахи ще остане приоритет за Европейския съюз. За постигане на устойчивост се акцентира на всеобхватния подход към сигурността.

Тероризмът ще остане една от водещите заплахи на глобално, регионално и национално ниво, независимо на каква основа е формиран и какви средства използва.

В Република България има нормативна уредба, регламентираща противодействието на тероризма, но тя е разработена при допускането, че държавата ни не е цел. Способностите са изградени да действат при единични терористични актове, а не за противодействие на големи и организирани терористични групи, за които сме стратегическа цел.

В Националния план за управление при кризи вследствие на терористична дейност организацията е насочена основно към реагиране на единната спасителна система.

Съществен е въпросът как кореспондират помежду си нормативната уредба, регламентираща защитата на критичната инфраструктура, и тази, относима към противодействието на тероризма. Това е необходимо за организирането на действията на компетентните органи, тяхната координация и взаимодействие.

Заклучение

Противодействието на тероризма изисква активно включване на всички органи от националната система за управление при кризи на страната, прилагащи специфичните за всеки от тях законоустановени методи, форми, сили и средства. Необходимо е при актуализиране на нормативната уредба да се отчитат и рисковете за провеждане на мащабни терористични акции. Във връзка с това е необходимо способностите на държавните органи да се адаптират за адекватна реакция. За успеха на противодействието на тероризма трябва да се включи цялото общество.

References/Литература

1. **Bzhezinski, Z.** Izborat. Sofia: Obsidian, 2004, s. 25 – 26.

[**Бжежински, З.** Изборът. София: Обсидиан, 2004, с. 25 – 26.]

2. **Bahchevanov, G., P. Raykov.** Asimetrichnost i kontrasimetrichnost vav voynata s terorizma. – V: *Mezhdunarodna nauchna konferentsia*. Sofia: VA „G. S. Rakovski“, 2004, s. 187.

[**Бахчеванов, Г., П. Райков.** Асиметричност и контраасиметричност във войната с тероризма. – В: *Международна научна конференция*, София: ВА „Г. С. Раковски“, 2004, с. 187.]

3. **Vasilev, P.** Nasoki i printsipi za izgrazhdane na operativnite sposobnosti na vaorazhenite sili za borba s asimetrichnite zaplahi. – Vav: *Voenen zhurnal*, br. 5, 2006, s. 103.

[**Василев, П.** Насоки и принципи за изграждане на оперативните способности на въоръжените сили за борба с асиметричните заплахи. – Във: *Военен журнал*, бр. 5, 2006, с. 103.]

4. **Hristov, P.** Problemi na regionalnata sigurnost v usloviyata na asimetrichnite opasnosti i zaplahi. Nauchen almanah. Sofia: VSU „Chernorizets Hrabar“ i Fondatsia „Hans Zaydel“, 2008, s. 10.

[**Христов, П.** Проблеми на регионалната сигурност в условията на асиметричните опасности и заплахи. Научен алманах. София: ВСУ „Черноризец Храбър“ и Фондация „Ханс Зайдел“, 2008, с. 10.]

5. **Burov, S., V. Bondzholova, M. Ilieva, P. Pehlivanova.** Savremenен talkoven rechnik na balgarskia ezik. Sofia: Elis, 1994.

[**Буров, С., В. Бонджолова, М. Илиева, П. Пехливанова.** Съвременен тълковен речник на българския език. София: Елис, 1994.]

6. **Kakvo** vsashtnost e hibridna voyna. <https://terminal3.bg/>.

[**Какво** всъщност е хибридна война.]

7. **Kazakov, K.** Terorizmat kato strategicheska zaplaha. Godishna universitetska nauchna konferentsia – NVU „Vasil Levski“. Veliko Tarnovo, 2016. ISSN 1314-1937.

[**Казаков К.** Тероризмът като стратегическа заплаха. Годишна университетска научна конференция – НВУ „Васил Левски“. Велико Търново, 2016. ISSN 1314-1937.]

8. **Kazakov, K.** Strategiata na IDIL. – Vav: *Voenen zhurnal*, br. 3, 2016. ISSN 0861-7392.

[**Казаков, К.** Стратегията на ИДИЛ. – Във: *Военен журнал*, бр. 3, 2016. ISSN 0861-7392.]

За автора

Асен Захариев е доцент в катедра „Национална сигурност“ на Университета по библиотекознание и информационни технологии. Тридесет години е работил в СДВР-МВР, Национална служба „Сигурност“ – МВР, факултет „Сигурност“ на Академията на МВР и Държавна агенция „Национална сигурност“, като е заемал различни изпълнителски и ръководни длъжности. Професионалните му интереси са в областта на защитата на националната сигурност.

За контакт с автора: a.zahariev@unibit.bg

PARTICULARITIES OF CRISIS MANAGEMENT DUE TO TERRORIST ACTIVITY

Asen Zahariev

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The paper examines potential risks and threats to regional and national security related to terrorism in the context of asymmetric and hybrid threats. The measures for the management of crises as a result of terrorist activity are presented on the basis of the legal framework.

Keywords: threat, terrorism, measures, legal and regulatory framework.

About the Author

Associate prof. PhD Asen Zhariev is a lecturer in the University of Library Studies and Information Technologies. For thirty years, he worked in the MoI; the NSS – MoI; the Security Faculty, MoI Academy and the SANS, successively holding various executive and management positions. His professional interests are in the field of defense of national security.

To contact the Author: a.zahariev@unibit.bg